

DE COR

PORE ET SANGVI-

NE DOMINI DIVI AVGV-
STINI SENTENTIA.

TOTUM ergo quod oblatione dominici corporis & sanguinis agitur, mysterium est. Aliud enim videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem, quod intelligitur fructum habet spiritualement. Sciendum vero est, quod eundem calicem dominici sanguinis iuxta obseruantiam ecclesie catholice apostolis traditam, nisi mixtum aqua offerri non licet: quia vnum sunt in redemptionis nostre mysterio cum ait: Non bibam a modo de hoc genere vitis. Et de latere eius quod in lancea transfixum est, aqua cum sanguine egressa, vinum de vera carnis eius vite cum aqua expressum ostendit. Hec sunt enim sacramenta ecclesie, sine quibus ad vitam, que vera vita est, non intratur. Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum, aqua illa salutare temperat poculum: hec & lacrum prestat & potum. Hoc totum dominice oblationis mysterium quanta pietate & amore agendum sit, commendat ipse do-

Matt. 26

AUGUSTINVS

- Matt. 26* minus dicendo: Hęc quotiescunq; feceritis, in memoriã faciatis. Quod exponēs Apostolus ad *Corin-*
2. Cor. 11. thios, ait: Quotiescunq; eñ manducabitis panē hunc & calicem bibetis, mortē dñi annuntiabitis, donec veniat. Illius ergo panis & calicis oblatio, mortis Christi est commemoratio & annuntiatio, quæ non tam verbis, quàm ipsis mysticis rebus agitur, per quæ nostris mentibus mors illa pretiosa altius & fortius cõmendatur. Quid est enim mortis Christi commemoratio, nisi charitatis eius commendatio? quam nobis beatus euangelista Iohannes commendans, ait: Sciens Iesus quia venit hora eius vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, id est, vsq; ad mortem eum dilectio illa perduxit: quia tantum dilexit eos, vt moretur propter eos. Hoc enim testatus est, dicens: *Ioh. 13.* Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suã ponat quis pro amicis suis. Propterea & iturus ad passionem, & per resurrectionis atq; ascensionis gloriam discessurus è mundo, hoc sacramentum vltimū discipulis tradidit, vt memoriam tantę charitatis, per quam solam saluamur, arctius eorum mentibus infingeret, quatinus semper memores simus & quales & quãtum ab eo dilecti sumus, ne de nobis gloriemur quantum vt de illo speremus, quod vtrunq; diligenter Apostolus exponit, & inculcat dicens, *Rom. 5,* Vt quid eñ Christus cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? Et post paululū dicitur. Commendat autem (inquit) suam charitatem deus in nobis: qm̄ si cum adhuc infirmi & pctōres essemus,

DE CORP. ET SANG. DOM.

Christus pro nobis mortuus est, multo magis iustificati nūc in sanguine ipsius, salui erim⁹ ab ira per ip̄m. Hoc ergo agendum, hoc frequentandum, hoc cōmendauit ecclesiæ, quousq; veniat in fine seculi, qñ erit sanctorum requies, non adhuc in sacramento spei, quo in hoc tempore confociatur ecclesia, quandiu bibitur quod de Christi latere manauit: sed iam in ipsa perfectione salutis aternæ cum tradetur regnum deo & patri, vt illa perspicua contemplatione incommutabilis veritatis nullis mysteriis corporalibus egeamus. Erat enim antea secundum ordinem Aaron Iudæorum sacrificium in victimis pecorum, & hoc in mysterio. Nondum nanq; erat sacrificium corporis & sanguinis domini: quod fideles norunt & qui euangelium legunt. Quod sacrificium nunc diffusum est toto orbe terrarum per eum, de quo scriptum est. psal. 109. Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et hoc de domino IESV CHRISTO dictum est: quia voluit esse salutem nostram in corpore & sanguine suo, quæ cōmendauit nobis de humilitate sua. Nisi em̄ esset humilis, non manducaretur, nec biberetur. Respice altitudinem ipsius. In principio erat verbū, loh. 1. & verbū erat apud deū, & deus erat verbū. Ecce cibus sempiternus, sed māducant angeli, māducant supnæ virtutes, māducant celestes spūs, māducāt & sagineāt, & integrū manet, qd̄ eos faciat, & legitimat. Quis aut̄ homo puenire posset ad illum cibū? vñ cor idoneum illi cibo: oportebat ergo vt mens illa lactesceret, vt paruulis proueniret. Vnde fit cibus lac: vnde cibus

in hac conuertitur nisi per carnem traiciatur? Nam mater hoc facit, quod manducat mater, hoc māducat infans. Sed quia infans est minus idoneus qui pane vescat, ipsum panē mater incarnat, & per humilitatē mamillæ in lactis succum, de ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane pascit nos sapientia dei: quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem angelorum manducauit homo, vt scriptum est: Panem cæli dedit eis: panem angelorum māducauit homo, id est, verbum istud quo pascūtur angeli sempiternū, quod est æquale patri, manducauit homo: quia cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo. Saginātur illo angeli, sed semetipsum exinaniuit, vt māducaret panem angelorum homo: formam serui accipiens, in similitudinem homo factus, & habitu inuentus vt homo, humiliavit se factus obediens vsq; ad mortem, mortem autē crucis: vt iam de cruce cōmendaretur, caro & sanguis dñi nouum sacrificiū, quando loquebatur dñs noster Iesus Christus de corpore suo. Nisi (inquit) quis manducauerit carnem meā, & biberit sanginem meum, non habebit in se vitā. Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Intellectus spiritualis credētem saluum facit: quia litera occidit: spiritus est qui viuificat. Discipuli enim eius qui eum sequebantur expauerunt, & exhorruerunt sermonem, non intelligentes, & putantes nescio quid durum dicere dominum nostrum Iesum Christum, quod carnem eius quam videbant manducaturi erāt, & sanguinem bi-

Ioh. 1.

psal. 77.

Ioh. 6.

DE CORP. ET SANG. DOM.

bituri, & non potuerunt tolerare. Sed ipse cum com-
mēdaret ipsum corpus suū, & sanguinē suum accepit
in manus suas, quod norunt fideles, & ipse se porta-
bat quodammodo cum diceret: hoc est corpus meū.
Quia cum commendat corpus & sanguinem suum,
humilitatem suam cōmendat. Ipsam enim humilita-
tem suam, docuit dominus noster in corpore & san-
guine suo sapientia dei quam videbimus facie ad fa-
ciem, & omnes videbimus, & nemo zelabit, omni-
bus se exhibet, & integra est, & casta est omnibus: illi
mutantur in eam, & ipse in eos non mutatur. Ipse est
veritas, ipse est deus. Veritas est, verbū dei est, sapien-
tia dei est, per quem facta sunt omnia, qui dixit. ^{Ioh. 10.} ^{10.} ^{10.}
Potestatem habeo ponendi animam meā. Ipsa est humili-
tas dñi nostri Iesu Christi, ipsa multum cōmendatur
hominibus. Ad ipsam nos hortatur, vt viuamus, sicut
dicitur in Canticis canticorū. Venies, & pertransies.
Ab initio fidei venturi sumus facie ad faciē, sicut scri-
ptū est: Dilectissimi filij dei sumus, & nondū apparu-
it quid erimus. Scimus qm̄ cum apparuerit, similes ei ^{1. Cor. 13.}
erimus: qm̄ videbimus eum sicuti est. Videmus nunc
per speculum in enigmate, tūc autem facie ad faciem.
Antequam ergo videamus facie ad faciem, quod vi-
dent angeli, opus est nobis accedere ad hanc humili-
tatem, & adhærere huic humilitati, quam commen-
dat nobis dñs noster Iesus Christus, cum cōmendat
corpus & sanguinem suum celebrare. Quam humili-
tatē pro nobis suscipere dignatus ē, cum verbū caro
factum est. Accedite ergo ad eum, & illuminamini.
Accesserunt Iudæi, vt tenebrarentur, accesserunt enī

ad illum, vt crucifigerent. Nos ad eum accedamus, vt corpus & sanguinem eius accipiamus: illi de crucifixo tenebrati sunt, nos manducando & bibendo crucifixum, illuminamur. Ecce gētibz datur crucifixus Christus, vnde accedunt gentes fide sectando, corde inhiando, charitate currendo, pedes tui, charitas est, duos pedes, id est, dilectionem dei & proximi habe, vt non sis claudus, & istis duobus pedibus curre ad dñm. Sed dicit aliquis, quomodo ad eū accedo: tantis malis, tantis peccatis oneratus sum, tanta scelera clamāt de cōscientia mea, quō audeo accedere ad eum: quomodo? Si humiliaueris te per pœnitentiam, & emūdaueris cor tuū. Beati mundo corde: qm̄ ipsi deū videbunt. Aufer inde cupiditatū sordes, aufer labem auaritię, aufer tabem superstitionum, aufer sacrilegia & malas cogitatiōes, aufer odia, non dico solū aduersus amicū, sed etiā aduersus inimicū. Aufer illa quę dicit dominus in euangelio de corde procedere. De corde (inquit) enim exeunt cogitationes male, adulteria, fornicationes, immunditię, periuria, falsa testimonia, & reliqua quę coinquinant hominē: & age pœnitentiam. Pœnitentia autē & mūdicia cordis, facit te accedere ad deū, & recipere stolā priorē, quā pdidit prodigus filius, substantia quā a p̄e suo acceperat dissipata, cū meretricibus viuēdo luxuriose. Hęc autē substantia nobis est à deo accepta. Om̄e qđ viuimus, sapimus, cogitamus, in verba prumpimus, & in dissipatiōe hui⁹ substantię stolā pdidimus. i. vestē spūs sancti, vestē nuptialē, vestē innocentię, quā qui non habuerit, nō potest regis interesse conuiuio: quam hō bene conditus

Mat. 5.

Mat. 15.

DE CORP. ET SANG. DOM.

accepit: & à serpente male persuasus perdidit, quamq̃
in baptisinate recepimus, sed & post baptisma per
dignos penitentiae fructus gratiam dei percipimus.
Et occiditur nobis vitulus saginatus, qui pro pœni-
tentis immolatur salute, id est, ipse saluator: cuius q̃ti-
die carne pascimur, cruore potamur. Quotidie p̃r fili-
um recipit, semp̃ Ch̃s credētibz imolat, de quo d̃r:
Ite, adducite vitulū saginatum. i. prædicare occisum, Luc. 17.
& offerte in suo mysterio immolandū. Et quotidie
id est, peccatoribus mortuū credite. Et quotiescun-
que ei hostiā suæ passiois offertis, toties ad absoluti-
onem vestrā passione illius reparari confidite. Epu-
lemur itaq; id est, in remissionem peccatorū nostro-
rum, carnem & sanguinem eius fideliter credentes su-
mamus. Igitur sicut scriptum est: Gustare & videte, psal. 34.
qm̃ suavis est d̃ns, qui dixit: Nisi quis manducauerit
carnem meā, & biberit sanguinē meū, non habebit in-
se vitam. Si aut̃ non intellexeris, quomodo non intel-
lexerunt qui dixerunt: quomodo ipse poterit nobis
dare carnem suam manducare? Sicut legitur in titulo
psalmi xxxiiij. immutabit faciē suam David. i. Chri-
stus, & recedet à te, & dimittet te, & abiet. Beatus aut̃
vir qui sperat in eo. Quisquis non sperat in d̃no mi-
ser ē, qui sperat in se aut in alio aliq̃ homine, & ille mi-
ser est. Vere magnus d̃ns, & misericordia eius. Vere q̃
nobis dedit manducare corpus suū: in quo tanta per-
pessus ē, & sanguinē bibere, q̃ est ppitiatio p̃ctōr̃ no-
stroz, q̃a in p̃ctis suis moriunt̃ qui p̃ eū deo nō recon-
ciliant̃: & non derelinquet oēs qui sperāt in eū. Iste est
modus humane iustitię, vt iuxta mortalis quantum-

libet proficiat, quia sine delicto esse nō potest, in hoc non delinquit, dum sperat in eum, in quo est remissio delictorum, quæ non fit nisi per sanguinem Christi. Grandis em̄ maiestas, & grādis potentia est sanguis Christi, quo soluit manum diaboli, & redemit nos de manu ipsius inimici. Quomodo enim sunt aliqua animalia, & stringūt aliquid intra se inclusum, hoc dicitur & medici & physici, vt nisi factum fuerit à se non diuidetur, nec dimittit illud quod intrinsecus clausum tenet. Si autem missum fuerit oleum, statim dissoluitur, & quod strictum fuerat dissipatur, & diuiditur in partes, sic & manum durissimam diaboli soluit sanguis Christi. Nolebat nos dimittere diabolus, sanguinem suum fudit dominus quasi oleum misericordie & per ipsum nos liberauit. De hoc oleo misericordie Christi per Prophetam dicitur: Computrescit iugum à facie olei. Sub iugo quippe tenebamur diabolicæ dominationis, sed vncti sumus oleo spiritus sancti, quo de immaculata virgine conceptus & nat⁹ est Christus, per cuius sanguinem, & à iugo dñationis diabolicæ sumus redempti, & à peccatis omnibus emundati, vt dicit Iohannes apostolus: Sanguis Iesu Christi filij dei viui, emundat nos ab omni peccato. Sacramentū namq; dominicæ passionis, & præterita nobis omnia in baptismo pariter pctā relaxauit, & quicquid quotidiana fragilitate post baptismum cōmissimus, eiusdem nostri redemptoris nobis gratia dimittit: maxime cum inter opera lucis quæ facimus, humiliter quotidie nostros illi cōfitemur errores, cum sanguinis illius sacramenta percepimus, cum dimittētes

Esa. 10.

I. Joh. 1.

DE CORP. ET SANG. DOM.

debitoribus nostris nostra nobis debita dimitti precamur, cum passionis illius memores, libenter aduersa quęq; toleramus. Fidelis est deus qui non permittit nos tentari supra id quod possumus sufferre. Quicquid enim homo passus fuerit pro nomine Christi, & prospere vitę eternę & permanens tolerauerit, maior ei merces dabit. Qui si cesserit diabolo, cū illo condēnabitur. Sed opera misericordię cum pia humilitate impetrāt a dño, vt non pmittat seruos suos tētari, plusq; possint sustinere. Gustate & videte quā suavis est dñs: quā beatus vir quę sperat in eo. Et audiamus vera esse, magistrū diuinū redemptorē cōmendātem nobis pretiū nostrū, sanguinē suum. Locurus est nobis de corpore & sanguine suo, cōmendans talem escam & talem potū: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Et hoc dixit de vita. Quis alius quā ipse vita? Erit autem illi homini mors, non vita, qui mendacem putauerit vitam. Ergo de corpore ac de sanguine suo, dedit nobis salubrem refectiōnē. Manducant ergo qui manducant: & bibant, qui bibunt: esuriant, & sitiant: vitam manducant, vitam bibant: illud manduca: reficeris: sed sic reficeris, vt non deficiat, vnde reficeris. Illud bibere quod est nisi viuere: māduca vitam: bibe vitā: habebis vitam, & integra est vita. Tunc autem hoc erit, id est, vita vnicuiq; erit corpus & sanguis Christi. Si quod in sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritaliter manducetur, spiritaliter bibatur. Ad istam mensam quis nos inuitauit? & quid pręparauit? Inuitauit dñs seruos, & pręparauit eis cibum

Ioh. 6.

seipsum. Quis audeat manducare dominum suum?
 & tñ ait: Qui manducat me, & ipse viuet ppter me.
 10h. 6. Quando Christus manducat, vita manducatur: nec
 occiditur, vt manducetur, sed mortuos viuificat. Qñ
 manducatur reficit, sed non deficit. Non ergo timea-
 mus fratres māducare istū panem, ne forte finiamus
 illum, & postea quid manducemus, nō inueniamus.
 Manducet Christus: viuūt manducatus, quia resurre-
 xit occisus: nec qñ māducamus, de illo partes facim⁹.
 Et quidem in sacramento sic fit, & norunt fideles:
 quemadmodum manducant carnem Christi. Vnus-
 quisq; accipit partem suam: per partes māducatur, &
 manet integer totus. Per partes manducatur in sacra-
 mēto, & manet integer in cælo. Manet integer totus
 in corde tuo. Totus em̄ erat apud patrem, quādo ve-
 nit in virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Ve-
 niebat in carnem, vt eum homines manducarent: &
 manebat integer apud patrem, vt angelos pasceret.
 Et quando Christus factus est homo, panem angelo-
 rum manducauit homo. Mysterium vestrū, in men-
 sa domini positum est. Mysteriū vestrum accipitis, &
 ad id quod estis, amen responderis: & respondendo
 subscribitis. Audis ergo corpus Christi, & respondes,
 amen. Vtinam teneat cor, qd dicit os: vtinā habeat fi-
 des, quod verbo respondes. Esto membrū corporis
 Christi, vt ver⁹ sit, amen. Mysteriū pacis vnitatis no-
 stræ, Christus in sua mensa consecrauit. Et quis alius,
 nisi ipse quotidie in sua mensa consecratur? deus em̄
 adest verbis suis euangelicis, sine quibus sacramentū
 non cōsecratur: & ipse sanctificat sacramentum suū.

DE CORP. ET SANG. DOM.

& facit seipsum, sicut ipse dicit: Hoc est corpus meū ^{Mat. 26}
quod pro vobis tradetur. Sicut enim ad verbum illi-
us ut primum iusserat, germinat terra herbam viren-
tem, & facientē semen, & lignum pomiferū, faciēs fru-
ctum iuxta genus suum: & impletur quotidie, quod
primū dixit: crescite, & multiplicamini. Quæ benedi- ^{Gen. 12}
ctio etiam nec post peccatum hoīs est obolita: ita &
verba illius qui totus ubiq; est, & semper est, etiam p
peccatores prolata, in sanctificationē corporis & san-
guinis illius, per omēs mensas in catholica ecclesia, ro-
to terrarū orbe diffusa, pfectam vim obtinent, conse-
crandi corpus & sanguinē eis, qui dixit: Accipite &
manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis
tradetur. Et accipite, & bibite, hic est sanguis meus,
qui pro vobis & pro multis effundetur, in remissio-
nem peccatorum. Hæc quotiescunq; feceritis, in mei
memoriam facietis. Et sicut siue heretic^o siue schisma-
ticus, siue facinorosus quisq; in confessione sanctæ tri-
nitatis baptizet, non valet ille qui baptizatus est, à bo-
nis catholicis rebaptizari: ne confessio vel inuocatio
ranti nominis videatur adnullari: quia ipse est ut scri-
ptum est qui baptizat: qui discipulis suis iussit dicens:
Ite, docete omnes gentes: baptizātes eos in nomine
patris, & filij, & spiritus sancti. Ita & cuiuscūq; vel q̄lis
cunq; meriti sacerdos, officii cōsecrationis sacramen-
torū corporis & sanguinis Chri secundum traditionē
exerceat, ipse est qui eadē sacramēta cōsecrat per ver-
ba sua, qui dixit: Accipite, comedite: hoc est corpus
meum, qd pro vobis tradetur. Accipite & bibite: hic
est sanguis meus, qui p vobis & pro multis effundet.

AUGUSTINVS

in remissionem peccatorum. Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Qui autē accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, nō mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc vnumquensq; fidelium corporis sanguinisq; dominici participem fieri, quando in baptisate membrum corporis Christi efficitur: nec alienari ab illius panis calicisq; cōsortio: & iam si anteq̄ panem illum comedat & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi cōstitutus, abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non priuatur, quando ipse hoc quod illud sacramentum viuificat, inuenitur. Et calix ac panis Christi non qualibet, sed certa consecratione mysticus fit nobis. Proinde quod ita non fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis: nisi quod benedicimus, gratiasq; agimus domino in omni munere eius: non solum spiritali, verum etiam corporali. Nam & nos hodie accipimus visibilem cibum: sed aliud est sacramentū, quod præcessit in manna. Hunc panem significauit manna: hunc panem tribuit altare dei. Et bibebant inquit de potu spiritali, sequenti eos petra, petra autem erat Christus. Inde panis, inde potus, petra Christus in signo. Verus Christus, in verbo & carne. Et quomodo biberunt? percussa est petra virga bis. Gemina percussio, duo ligna crucis significat. Hic est ergo panis de cælo descendens: vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Vnde dicit Apostolus: *1. Cor. 10.* Calix benedictionis cui benedicimus: nonne cōmunicat

DE CORP. ET SANG. DOM.

tio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus,
 nonne participatio corporis domini est? Si qs man-
 ducauerit inquit dominus ex hoc pane, viuet in æter-
 num, & panis quem ego dabo, caro mea est, pro mlti-
 ci vita. Que caro, quibusdam ad exitium est, sicut exti-
 tit Iudæ: quibusdam vero ad vitam. Non eò ad exitiũ
 extitit Iudæ quia malum erat quod accepit, sed quia
 malus Iudas, bonum male accepit. Sacramentũ quip-
 pe pieratis, in iudicium sibi sumit indignus: bene em̄
 esse non potest male accipienti, quod bonum est. Ca-
 ro inquit mea, vere est cibus: & sanguis meus, vere est ^{Ioh. 6.}
 potus. Cũ vero in cibo & potu id appetant homines,
 vt non esuriant, neq; sitiant, hoc veraciter non p̄stat
 nisi iste cibus & potus: qui eos à quibus sumit, immor-
 tales & incorruptibiles facit. In hac em̄ mystica distri-
 butione spiritualis alimonix, hoc impertitur, hoc su-
 mitur, vt accipientes virtutem cęlestis cibi, in carnem
 illius qui caro nostra factus est, transeamus: quatinus
 vnum cum illo effecti, à m̄di principe à quo p̄ pecca-
 rum rapti fuimus, non teneamur facti cum illo, qui
 dixit: Venit em̄ princeps mundi huius, & in me non
 habet quicq̄. Qui rursus dicit: Qui manducat carnẽ ^{Ioh. 14.}
 meam, & bibit sanguinẽ meum, in me manet, & ego
 in eo. Sicut enim verus est filius dei dñs noster Iesus
 Christus, non quemadmodũ homines per gratiam,
 sed quasi filius ex substantia patris, ita vera eius caro
 vere est cibus: sicut ipse dixit quam accepimus: & ve-
 rus sanguis eius, est potus. Sed forte dicas, quod dixe-
 runt tunc temporis etiam discipuli Christi, audientes
 dicentem. Nisi quis m̄ducauerit carnem meam, & bi-

berit sanguinem meum, nō manebit in me, ne habet
vitam aeternā. Forte dicas, quomodo qui similitudi-
nem video, non video sanguinis veritatem? Primo
omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur
vt possit mutare, & conuertere genera in instituta na-
turā: sicut de virga Moyſi, quæ mutata est in serpen-
tem: & rursus in virgam: & flumina Aegypti muta-
ta sunt in sanguinem: & rursus in aquam: & alia mul-
ta signa, quæ in scripturis leguntur. Deinde vbi non
tulerunt sermonem Christi discipuli eius, sed audien-
tes quod carnem suam daret manducare, & sangui-
nem suum daret bibendum, recedebant. Solus tamē
Petrus dixit: Verba vitæ aeternæ habes: & ego à te
quomodo recedam? Ne igitur plures hoc dicerent,
veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gra-
tia redemptiōis, ideo in similitudinem quidē accipis
sacramentum: sed veræ naturæ gratiam virtutemq;
consequeris. Ego sum inquit panis viuus, qui de cælo
descendi. sed caro non descendit è cælo. Quomodo
ergo descendit panis è cælo, & panis viuus? quia idem
dñs noster Iesus Christus consors est, & diuinitatis, &
corporis. Et tu qui accipis carnē diuinæ eius substan-
tiæ, in illo participaris alimento. Qui manducauerit
hoc corpus, fiet ei remissio peccatorū: & non morietur
in aeternum. Ergo non otiose tu dicis, Amen, iam
in spiritu cōfidens, quod accipias corpus Christi. Cū
tu petieris, dicit tibi sacerdos corpus Christi: & tu di-
cis, Amen, hoc est verū. Quod confitetur lingua, teneat
affectus. Cōsecratio ergo quibus verbis est, & cu-
tus sermōibus: nempe domini Iesu panis est ante ves-

DE CORP. ET SANG. DOM.

ha sacramentorum: vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Qui pridie quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens aternæ deus, gratias agens, benedixit: fregit: fractumq; apostolis & discipulis suis tradidit dicens: Accipite & edite ex hoc oēs: hoc est corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter & calicem, postquàm cœnatum est, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens aternæ deus gratias agens: benedixit, & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus. Vide, illa omnia verba euangelistæ sunt, vsque ad Accipite, siue corpus, siue sanguinem: inde verba sunt Christi. Antequàm consecreretur panis & vinum, aqua mixtum est. Vbi autem verba CHRISTI accesserunt, corpus & sanguis est Christi. Aduertimus igitur maiorem esse gratiam, quàm naturam. Quod si tantum valuit sermo Helix, vt ignem de cælo deponeret, non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit & facta sunt. Sermo ergo CHRISTI qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potuit quæ sunt, in id mutare quod non erat? Non enim minus est nouas res dare, q̄ mutare naturas. Sed quid argumentis vitur? suis exemplis, incarntionisq; astruamus mysterij veritatem. Nunquid naturæ vsus præcessit, cum Iesus dominus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina, generare cõsuevit, Liquet

Matt. 26

igitur, quod præter naturæ ordinem virgo genera-
uit. Ex hoc quod conficimus corpus Christi, ex virgi-
ne est. Quid hic quaeris naturæ ordinem in Christi cor-
pore, cum præter naturam ipse dominus Iesus ex Ma-
ria virgine carnem sumperit, quæ crucifixa est, quæ
sepulta est: Vere ergo carnis illius sacramentum est.

Mat. 26. Ipse clamat dominus Iesus: hoc est corpus meum. Er-
go didicisti quod ex pane fiat corpus Christi: & quod
vinum mixtum aqua in calice, fit sanguis cōsecratio-
ne verbi cælestis. Deinde ipse dominus Iesus testifica-
tur nobis, quod corpus suum accipiamus & sangui-
nem. Nunquid debemus de eius fide & testificatione
dubitare? Corpus enim dei, corpus spirituale: corpus
Christi, corpus est diuini spiritus: qui spiritus Christi

Thre. 4 vt legimus: spiritus ante faciē nostram Christus do-
minus. & in Petri epistola habemus: Christus pro no-

2. Cor. 11. bis mortuus est. Et Paulus dicit: Ego enim accepi à do-
mino, quod & tradidi vobis: quoniam dominus Ie-
sus in quā nocte tradebatur, accepit panem: & grati-
as agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: hoc
est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc faci-
te in meam cōmemorationem. Similiter & calicem,
postquam cœnauit dicens: Hic calix nouum testamē-
tum est, in sanguine meo: hoc facite quotiescunq; bi-
bitis, in meam cōmemorationem. Quotiescunq; enim
manducabitis panem hunc, & calicē bibetis, mortem
dñi annuntiabitis donec veniat. Deniq; cor nostrū
esca ipsa confirmat: & potus ipse latificat cor homi-
nis: vt Propheta memorauit. Cuius spiritualis esca fi-
gura, præcessit in manna: de quo qui plus collegit q̄

DE CORP. ET SANG. DOM.

iustum est, amplius non habuit: quia totus Christus in singulis, totus in omnibus est. Et huius spiritualis potus figura præcessit, cum iussit deus Moyse, vt tangeret petram virga: tetigit petram, & petra vndam maximã fudit: sicut Apostolus dicit: Bibebant autẽ de spirituali, consequenti eos petra. Petra autem erat Christus. Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. & tu bibe, vt te Christus sequatur. Vide mysterium: Moyses, hoc est petra: virga, hoc est verbũ dei. Sacerdos verbo dei tangit petram, & fluit aqua: & bibit populus dei. Tangit ergo sacerdos: redũdat aqua in calice: saliet in vitam æternã, & bibit populus dei: qui dei gratiam consecutus est. Et vnus de militibus post mortẽ Christi, lancea tetigit latus eius, & de latere eius fluxit aqua. Aqua autẽ vt mundaret: sanguis vt redimeret. Hic est qui venit per aquam & sanguinẽ, Iesus Christus. De cuius sponficarne ecclesia prodit: quando ex latere crucifixi manante sanguine & aqua, sacramentum redemptionis & regenerationis accepit. Et quotidie lauacro rigatur ac poculo: baptismatis scilicet abluta mysterio: crucifixi corpus in ara crucis torridum sumens: vnã cum eius cruore roseo de latere crucifixi profuso. Aliter enim in sancta ecclesia quæ corpus est Christi, nec rara sunt sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate ac veritate naturæ, nos verus pontifex reconciliet, & verus immaculati agni sanguis emundet: qui licet sit in patris dextera cõstitutus, in eadem tamen carne quam assumpsit ex virgine, sacramentum propitiationis exequitur, dicente Apostolo: Christus Iesus qui mortu

Rom. 8.

AUGUSTINVS

us est, imò qui & resurrexit, qui est in dextera dei, qui
 etiam interpellat pro nobis. Et item Ioannes aposto-
 2. Ioh. 2 lus. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud pa-
 trem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio
 pro peccatis nostris. Et item: Si confiteamur peccata
 Heb. 4. nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata no-
 stra: & emundet nos ab omni iniquitate. Habentes ergo
 vt dicit prædicator egregius, pontificem magnū, qui pe-
 netrauit celos Iesum filiū dei: teneamus confessionē.
 Non enim habemus pontificem, qui nō possit cōpati in-
 firmitatibus nostris: tentatū autem per omnia pro si-
 militudine absq; peccato. A deamus ergo cum fiducia
 ad thronū gratiæ, vt misericordiā cōsequamur: & gra-
 tiā inueniamus in auxilio opportuno: vnde nihil dubi-
 tantes, sed corde credentes ad iustitiam, & ore confi-
 tentes ad salutem, quando corpus & sanguinem illi-
 us sumimus, quod & Petrus quando hinc alij dubita-
 uerunt, domino dixit, domino cum Petro dicamus:
 2. Ioh. 6. Domine verba vitæ æternæ habes: & nos credimus
 & cognouimus, quia tu es Christus filius dei. Cuius
 caro fidelium vita est, si corpus ipsius esse nō negligat.
 Fiant ergo corpus Christi, si volūt viuere de spū Chri-
 sti: de q̄ non uiuit, nisi corpus Chri. Nam escā vitæ acci-
 pit, & æternitatis poculū bibit, qui in Christo manet:
 & cuius Christus inhabitator est. Qui aut discordat à
 Chro, nec carnē Christi māducat, nec sanguinē bibit
 ad vitā: etiam sitantæ rei sacramentum ad iudicium
 suæ p̄sumptionis quotidie indifferenter accipiat. In
 cuius acceptione sequenda est nobis discretio: quam
 sanctum domini Aaron secutum fuisse didicimus: q̄

DE CORP. ET SANG. DOM.

mente lugubri se non debere sumere sacrificium pro peccato oblatum, nobis ostendit. Dicamusq; humilitatis debitæ confessione: Domine non sum dignus, vt inres sub tectum meū. Quod Apostolus ammonet dicens: vt non iudicium sibi manducet & bibat: quatinus à seipso iudicatus per pœnitentiã, non iudicerur à dño. Quæ actio pœnitentiæ tunc erit perfecta & deo acceptabilis, si ascenderit hō aduersum se tribunal mentis suæ: & constituerit se ante faciē suam, ne hoc ei postea fiat, sicut cōminatur dominus peccatori: atq; ita constituto in corde iudicio, assit accusatrix cogitatio: testis conscientia: carnifex timor: deinde sanguis animæ per lachrymas profluat: postremo ab ipsa mente talis sententia proferatur, vt se indignum homo iudicet participatione corporis & sanguinis domini. Versetur ante oculos imago futuri iudicij: vt cum alij accedunt ad altare dei quo ipse non accedit, cogitet quàm sit contremiscenda illa pœna, qua percipientibus alijs vitam æternam, alij iudicium sibi manducant & bibunt. In qua actione pœnitentiæ, magnopere cauēda est antiqui hostis astutia: qui sæpe cum mens à culpa respiscit atq; admissum flere conatur, spes ac securitates vacuas ante oculos vocat quatinus vtilitatem pœnitentiæ subtrahat. Modo enim aliorum facta grauiora: modo misericordem deum loquitur: modo adhuc tempus subsequens ad pœnitentiã pollicet: vt dū p hoc decepta mēs ducitur, ab intentiōe pœnitentiæ suspendat: quatinus tūc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant: & tunc plenius obruatur supplicus quæ nunc,

AUGUSTINVS

etiã gaudet in delictis. Et memores vindictæ quam sunt passi, qui ignem alienum in conspectu domini obtulerunt: sicut in Hebræico legitur, providendũ nobis est, ne cum affectu peccandi, vel cum delectatiõẽ peccati, ad altare domini accedamus: ne hoc quod õndit Apost. in epist. ad Corinthios, incurramus: Ideo inquit inter vos multi infirmi & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Et postquã flãma cuiuscunq; peccati & carnis delectatio à corde deferbuerit, atq; post pœnitentiæ satisfactiõem, sequamur quod de Zachæo publicano in euangelio legimus: quia excepit gaudens dominũ in domũ suam: & fecit ei conuiuũ magnũ, cuius domus sumus nos: & cui cogitatio hominis confitet: & reliquæ cogitationis diem festum agunt illi. Dies em̃

Luc. 19.

Psal. 77.

festus dño est, cõpunctio cordis nr̃i cũ in lachrymas pro amore eius assidue mouetur. Cum igitur redemptoris nostri corpus & sanguinem accipimus, debem⁹ nos pro peccatis nostris in fletibus affligere: quatinus amaritudo ipsa pœnitentiæ abstergat à mētis nostræ stomacho, peruersę amorẽ vitæ. Et post orationis ac cõmunionis tẽpora, quantum iuante deo possumus, in ipso animũ suo pōdere & vigore seruemus: ne post castigatio fluxa dissoluat: ne vana menti lætitiã surrepat. vt lucra cõpunctionis anima per incuriã fluxæ cogitationis perdat. Sic quippe quod poposcerat, Anna obtinere meruit: quia se post lachrymas in eodem mentis vigore seruauit. De qua nimis scriptũ est: Vultus eius non sunt amplius in diuersa mutari. Quia igitur non est oblita quæ petiit, non est priuata munere quod poposcit.